

Ja gribat paceļot laikā, brauciet uz Nurmuižu. Nepārspilējot. Ne velti pirms pāris vasarām vācieši te filmēja vēsturiskā seriāla "Sisi" otrās sezonas epizodes. Vietā, kur sensenā godība lēnām bruka un grima aizmirstībā, pārdesmit gados augšāmcēlusies muiža ar 30 ēkām, parku, dīķiem, dārziem, turklāt to visu ir pavadījis valsts nozīmes kultūras pieminekļa statuss ar stingrām prasībām un ierobežojumiem. Īpašnieks **Oļegs Fiļs** Nurmuižu sauc par savu mīlestības darbu, kuru viņa dzīvesdraudzene, tagad arī pils vadītāja **Kristīne Jelinska** pratusi ievirzīt biznesa sliedēs.

NURMUIŽA – CEĻOJUMS LAIKĀ

Foto: Kaspars Dobrovolskis

Nurmuižas atjaunošanu Oļegs Fiļs sauc par savu mīlestības darbu, viņa dzīvesdraudzene, tagad arī pils vadītāja Kristīne Jelinska to ievirzījusi biznesa sliedēs.

Laucienes ļaudis diez vai uz ko tādu cerēja, jo Nurmuiža visu acu priekšā iznīka. Lejupslīde sākusies padomju okupācijas varas gados, kad te saimniekoja Laidzes kolhozs un pēc tā reorganizācijas iekārtotās padomju saimniecība "Okte". Vairākas ēkas astoņdesmito gadu sākumā tika burtiski nošķūrētas no zemes virsās, gaidot ierodamies komunistiskās partijas bosu Augustu Vosu, lai atklātu zirgkopībai veltītu piemiņas akmeni, stāsta vietējais iedzīvotājs Aldis Denčiks, kurš praktiskus darbus muižā apvienojis ar vēstures izpēti un gida pienākumiem. Ratnīcai un cūkukūtij bijuši cauri jūmti, un tā vietā, lai tos salabotu, tika nolemts, ka ātrāk un lētāk sanāks tās aizvēkt prom no acīm. Tāds pats liktenis piemeklēja arī vairākas citas būves, kas nebija pienācīgi uzturētas. Deviņdesmitajos gados nodega smēde. Atjaunotās Latvijas laikā arī muižai nebija kārtīga saimnieka, līdz 2004. gadā to iegādājās "ABLV bankas" prezidents Oļegs Fiļs.

Par tik drosmīgu lēmumu ne vienam vien bija jautājums, kāpēc cilvēkam, kas atrodas Latvijas turīgāko ļaužu saraksta augšgalā, bija vajadzīgs grausts, kura atjaunošana prasīs miljonus. "Arī man radās šis jautājums, kad te ierados pirmo

reizi," atzīst Kristīne Jelinska. Viņas nodarbošanās tolaik bijusi saistīta ar nekustamo īpašumu būvniecību un tirdzniecību, izglītību finašu jomā ieguvusi Banku augstskolā, mārketinga un komunikācijas zināšanas izstudējusi Latvijas Universitātē. "Esmu pārdevēja, mārketinga speciāliste, un redzēju, kā šo vietu var padarīt publisku," viņa piebilst. Restorāns, viesnīca, SPA, semināru ēkas un svinību vietas pēdējos piecos gados ar Kristīnes stingru roku tiek atstīstas par pelnošiem biznesa objektiem. Kā saka pils vadītāja – mums ir topa svinību vieta Latvijā – 70 kāzas sezonā!

Teterevu iedvesmots

Ideja par ieguldījumu kādā vēstures vai kultūras projektā nākusi ap 2000. gadu. Oļegu Fiļu iedvesmojis mecenātu Borisa un Ināras Teterevu piemērs, viņš nolēmis, ka Latvijā vēlas atjaunot kādu muižu. Meklējumi ar māklēru palīdzību neveidojās sekmīgi, līdz atskanējis tālruna zvans ar aicinājumu – Oļeg, braucam! Bez starpniekiem izdevies atrast kontaktus ar muižas īpašniekiem. Kad piebraukuši pie pils jeb kungu mājas, izsanējis jautājums – nēmsi? Nēmsu. Kā šodien viņš atzīst, Nurmuižas iegāde bijis tipisks trekno gadu spontānais

pirkums ar plānu atjaunot pili un rīkot tur balles. Neesot pat zinājis, ka muiža ir arhitektūras piemineklis un tajā vēl dzīvo desmit vietējo čigānu ģimenes. Kad jaunais īpašnieks saprata, ka kungu mājai līdzī nāk pamatīga bagāža – gan dažas saglabājušās ēkas, gan nodrupušas sienas un citi grausti –, ķēries pie vēstures izpētes un pamazām iemilējies šo vietu. Atklājies arī fakts, ka pēdējā muižas īpašnieka Otto fon Firkša iniciāļi, kas daudzviet vēl redzami uz ēkām, sakrīt ar jaunā saimnieka iniciāļiem. Nu vairs nebijis šaubu, ka Nurmuiža pelnījusi labāku likteni, un pieņemts lēmums atjaunot visu seno godību.

No muižas kompleksa bija saglabājušās tikai trīs būves – kungu nams, dārznieka māja un senā kalpu māja. Pieaicinātais restaurācijas arhitekts Ēriks Cērpiņš darbus sācis ar 30 ēku konservāciju, kas turpinājusies trīs gadus. Līdz šodienai atjaunota lielākā daļa saimniecības ēku – kalpu un dārznieka māja, kalve, krogs, divi staļļi, govju kūts, ratnīca, ledus pagrabs, siltumnīca un oranžērija –, kā arī divi dīķi un akmens tiltiņš, un vecie muižas vārti. Būvniecība un atjaunošana notikusi uz senajiem pamatiem, pēc vēstures liecībām, no dokumentiem un fotoattēliem. Otrpus ceļam

šķūņu vietā uzbūvēti staļļi, kuros saimnieko nomnieki. Arī lauksaimniecības zemi apstrādā nomnieki. Kopējā muižas platība rēķināma 80 hektāros.

Pili ieskauj trīsupus hektāru plašs parks, kas atzīts par dabas pieminekli. Tā izpēti veikusi Latvijas muižu dārzu un parku vēstures pētniece, ainavu arhitekte Ilze Māra Janelis. "Viņa brauca uz parku, uzskaitīja visus pašizsejas kokus, ko nācās izzāgēt. Tagad parks izskatās apmēram tāds kā kungu laikos – ar ozoliem, kļāvām, liepām, dižskabārziem un unikālo aleju no vitajām kastaņām, kad vairākas kastaņas tiek savītas kopā," stāsta gids Aldis.

Senie muižas dīķi iztīrīti, tur salauztas zivis, kas atvestas no kādas audzētavas Limbažu pusē, kura beigusi savu darbību. Dīķu fauna papildināta ar amūriem, platpieri un karpām, taču tikai pašu priekam, jo makšķerniekiem tās ķert ir aizliegts. Zivju ielaišanā dīķi piedalījušies arī saimnieki. "Neesam nekādi baltrocīši, ar Oļegu daudz ko paši darām – pērkam mēbeles, izpakojam tās utt." piebilst Kristīne.

Savu seno izskatu atguvis ceļa klājums – apaļakmens bruģis, kas ilgu laiku bija nosegts ar grants kārtu, kas tagad ir novākta. Kristīne stāsta, ka līgavām iešana ar augstpapēžu korpēm pa apaļajiem akmeņiem sagādājusi lielas neērtības, tāpēc uzklāts arī celiņš ar gludu segumu. Bruģētais ceļš kādreiz savienojis Talsus ar Mērsragu.

Izglābjas no krokodila

Tagad var droši teikt, ka Nurmuiža ir senākais muižas komplekss, kas saglabājies līdz mūsdienām, saka Aldis un piebilst, ka arī pils pieskaitāma pie

Foto no Nurmuižas arhīva

Atjaunotajos pils dīķos ielaistas zivis – amūri, platpieri un karpas. Attēlā: Pats īpašnieks piedalījies zivju ielaišanā, kas atgādātas no kādas Limbažu puses audzētavas.

retumiem, jo Latvijā bruņinieku pilis ir maz saglabājušās.

Tās pirmsākumi datēti ar 16. gadsimta otro pusi. Iespējams, būve celta uz kādas vecākas vasaļa pils pamatiem, tāpēc jau 14. gadsimtā te bija izveidojies miestīšs, taču karos vairākkārt nopostīts. Vēstures annālēs šī vieta pirmo reizi minēta 1380. gadā. Nurmuižas vārds, kā skaidro gids, cēlies no līvu valodas "nurm", kas nozīmē "lauks". Līdz 13. gadsimtam te bija Vanemas zeme.

Pēc Livonijas ordeņa valsts sabrukuma 1566. gadā muižu savā īpašumā ieguva Georgs fon Firkss. Fon Firkši bijuši viena no varenākajām Kurzemes dzimtām. Stāsta, ka vienam pat izdevies kļūt par hercoga Jēkaba sūtni Francijas karaļa galmā.

Foto: Kaspars Dobrovolskis

Oranžērijā, kas atjaunota uz senās priekšteces pamatiem, vinogas dod bagātu ražu. Attēlā: Pils darbinieks Aldis Denčiks šoreiz iejuties gida lomā un cienā viesus ar vinogām.

Pils vairākkārt pārbūvēta 17. gadsimta beigās, 19. gadsimtā un 20. gadsimtā jau pēc vācbaltu arhitekta Vilhelma Bokslafa projekta. Lai atjaunotu bruņinieku pils vēsturisko izskatu, viņš uzdevis nojaukt pils torni.

Dažādu raksturu un paradumu bijuši Nurmuižas īpašnieki. Pēterim fon Firkssam nav bijusi laba slava, toties Ernests fon Firkss raksturots kā ļoti inteliģents un labsirdīgs cilvēks. Viņa brālis Georgs bija kultūras cilvēks – mūziķis Vīnes Filharmonijā.

Otto fon Firkss, kas apprecējies ar rakstnieci Alisi Rādeni, mīlējis daudz ceļot. Nostāsts vēsta, ka Ēģiptes apceļošanas laikā viņš devies nopeldēties Nīlā, nezinot, ka tur viņu var apdraudēt

Foto no Nurmuižas arhīva

Foto no Nurmuižas arhīva

Uzsākot muižas kompleksa atjaunošanu, tikai trīs no senajām ēkām un būvēm bija saglabājušās, pārējās – sagrautas vai ceļā uz iznīcību. Divdesmit gados liela daļa ir atjaunota un pielāgota apmeklētāju vajadzībām.

krokodili. Tā arī noticis – baronu sagrābis krokodils, taču vietējais nūbietis vīru izglābis, bet pats gājis bojā. Viņa ģimeni, kas bija palikusi bez apgādnieka, fon Firkss pateicībā par dzīvības glābšanu aicinājis pie sevis uz Nurmuižu. "Kā viņiem šeit gājis – nu nekā, ādas krāsa un valoda cita, klimats sasodīti auksts, nabagi dzīvoja, ieslēgušies telpās, un pie pirmās izdevības atgriezās mājās," neparasto stāstu, kuram applicinājums ir šīs ģimenes foto, pabeidz Aldis.

Pie Otto labajiem darbiem jāpieskaita pagasta skolas būvniecība 19. gadsimta beigās, iespējams, ka tas bija viens no iemesliem, kāpēc 1905. gadā muiža necieta no dedzinātājiem. Aldis min vēl vienu apstākli. Laucienē izsenis dzīvojuši raksturā stingri ļaudis, tāpēc tas bijis pats revolucionārākais pagasts visā apkārtnē. "Laucienieši revolūcijas laikā piedalījās Tukuma ieņemšanā, Talsu karā, bet Nurmuižu neaiztīka. Savās mājās nekēzi..." Starp citu, viņš atgādina, ka vēl pirms piektā gada vietējie sagājuši ragos ar muižkungu, ko mēdzot saukt par Engures nemieriem, jo viņš neatzina, ka pļavas, kas izveidojās pēc Engures ezera nosusināšanas, pienākas vietējiem pļavciemniekiem (Pļavciems ir

Foto no Nurmuižas arhīva

Pirms pāris vasarām Nurmuižā tika filmētas vēsturiskā seriāla "Sisi" otrās daļas epizodes.

Laucienes daļa). "1888. gada ziemā viņi nodedzināja baronam visus sienu šķūņus. Pēc dažiem gadiem viņš uzcēla četrus jaunus vietā, kur tagad atrodas nomas staļļi. Toreiz taisnība izrādījās kungu pusē."

Firkss dzimta Nurmuižā saimniekoja līdz pat 1920. gada zemes reformai.

Latvijas brīvvalsts laikā muiža nonāca nomnieku rokās, taču viņiem saimnieka liktenis nebija labvēlīgs – viens noslīga parādos, otrs nepaspēja īstenot savu sapni, jo pārāgi devās aizsaulē, trešo represēja padomju okupācijas vara un izmantoja ēku pēc saviem ieskatiem, tostarp mainot plānojumu un piešķirot telpas dzīvokļiem.

Austeru gliemežvāki un bērnu kurgpītes

Četras sezonas Nurmuižā arheologa zinātņu doktora Rūdolfā Brūža vadībā notikuši arheoloģiskie izrakumi, kuros izpētīti pat 17. gadsimta slāņi. Pa kādam atradumam var apskatīt arī pils telpās un viesnīcā. "Izrādās, muižniekiem lielā cieņā bijušas austeres, jo gliemežvākiem te uzduramies visai bieži," ar baronu gardēdības liecībām stāstījumu sāk gids un piebilst, ka ne mazums uziet arī pīpju kāti.

Ar vēsturiskajiem atradumiem gadās arī pa kādam komiskam misēklim, smaidot nosaka Kristīne. Tā sanācis ar ūdensvada cauruli no koka, kuru bija noturējusi par lielgabala stobru. "Pils viesiem stāstīju, ka tas ir lielgabals, līdz Aldis mani palabojā." Kad pils pirmajā stāvā demontējuši barona kabineta grīdu, atrasta bērnu kurgpīte, kāzi, kāds kalpotājs to nospēris un paslēpis zem dēļiem.

Pils atjaunošanā vēl daudz darāmā, taču arī līdz šim ir veikti nozīmīgi ieguldījumi. "Pirmais no darbiem bija jumts, ko uzlikām jaunu, kā arī nosiltinājām un savedām kārtībā bēniņus. Tad

ķerāmiem pie pamatu sanācijas – atrakšanas, stiprināšanas, hidroizolēšanas, meliorācijas izbūves, nodrošinot, lai nepieklūtu ūdens. Piecus gadus veltījām pils pagrabu stiprināšanai un atjaunošanai. Ēku ar vienu līdz pusotru metru biezām sienām nepieciešams izžāvēt," tehniskos darbus skaidro Aldis.

Gadu gaitā ne mazums vērtību aizgājušas zudībā, taču netrūkst arī tādu, kas saglabājušās līdz mūsdienām. Pie ieejas durvīm uzmanību piesaista ārsienu ornamentu – sgrafito tehnikas raksti – Latvijā liels retums, sastopami vēl arī Bauskā un Aizputē. Manierisma stila dekoru pēc arhitekta V. Bokslafa vadītās pils rekonstrukcijas vēl ir veidoti ap logailu apmalēm, sandrikiem un stūru rustiem.

Pēdējā pārbūvē pils ieguva arī vairākas neoklasicisma garā stilizētas telpas, sākot ar vestibulu un kāpņu telpu un beidzot ar vairākām plašām parādes telpām. Otrajā stāvā saglabājušās pils reprezentācijas telpas – ēdamistaba, zāle un muzikantu istaba – ar kolonnām, balti glazētām klasicisma laikmeta krāsniem un bagāti rotātiem kamīniem, sienu un griestu dekoratīvo apdari. Aldis zina stāstīt, ka 20. gadsimta sākumā glazētos podiņus krāsniem un kamīniem izgatavoja Rīgas firma "Celms un Bēms", neglazētos piegādāja Matisa Dukura podniecība no Talsiem. "Laiku pa laikam uzduramies zīmējumu paliekām, tad saucam arhitektoniskās izpētes grupu, lai viņi skrubina un dod atziņumu, un tā atrodam mūsu pērles." Lūk, virs anfilādes durvīm no 1875. gada saglabājušies antikās Grieķijas motīvi ar dieviem Asklēpiju un Zevu, savukārt Latvijas brīvvalsts laikā tapis darbs, kas, iespējams, ir Anša Ciruļa veidots.

Soli pa solim pils tuvojas savai renesansē, taču līdz pilnīgai atjaunošanai būšot vajadzīgs vēl aptuveni desmit gadu, spriež Kristīne.

Foto no Nurmuižas arhīva

Pils smēde, kas deviņdesmitajos gados nodega līdz pamatiem, atdzimusi mūsdienīgā SPA.